

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

**«МОГИЛЯНСЬКІ ЧИТАННЯ – 2020:
Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні:
глобальний, національний та регіональний аспекти»**

XXIII Всеукраїнська науково-практична конференція

ТЕЗИ

**Сталий розвиток використання
земельних ресурсів в умовах глобалізації**

Миколаїв, 16–20 листопада 2020 року

Миколаїв – 2020

Могилянські читання – 2020 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні: глобальний, національний та регіональний аспекти : XXIII Всеукр. наук.-практ. конф. : тези доповідей : Сталий розвиток використання земельних ресурсів в умовах глобалізації, Миколаїв, 16–12 листоп. 2020 р. / ЧНУ ім. Петра Могили. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2020. – 44 с.

Підсекція:
СТАЛИЙ РОЗВИТОК ВИКОРИСТАННЯ
ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

УДК 631.11.001

Лазарєва О. В.,
д-р екон. наук, доцент, доцент кафедри,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ ЗЕМЛІ ЯК ІНДИКАТОР
РОЗВИТКУ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Нині світ відчуває все більш серйозно екологічні, соціальні та економічні проблеми, що ставлять під сумнів сучасні виробничі системи та стійкість діяльності всього людства. І це стосується, в першу чергу, земельних ресурсів. Земля, вважаючись одним із найнеобхідніших природних ресурсів як для виживання людства, так і для його процвітання, є платформою, на якій відбувається людська діяльність, та джерелом матеріалів, необхідних для цих заходів.

У вітчизняній науці досі залишається неврегульованим питання взаємозв'язку між якістю ґрунту, якістю землі та управлінням сільськогосподарськими землекористуваннями. Виникають нові поняття якості ґрунту та якості землі, і часто вони використовуються взаємозамінно. За твердженням науковців, якість землі – це стан, стан або «здоров'я» землі відповідно до потреб людини, включаючи виробництво сільського господарства, лісове господарство, охорону та управління навколишнім середовищем [1].

Ми спробували підсумувати ці поняття та їх взаємозв'язки таким чином, щоб передати певний консенсус щодо того, як їх слід застосовувати.

Якість ґрунту є найбільш обмежувальною категорією, за нею слідує якість землі, а потім ефективне управління сільськогосподарським землекористуванням. Якість ґрунту є ефективною умовою земельної ділянки, і її можна вивчити, використовуючи лише дані ґрунту. Якість землі вимагає інтеграції даних про ґрунти з іншою біофізичною інформацією, такою як клімат, геологія та землекористування. Якість землі є умовою ландшафту, тобто є біофізичною властивістю, але включає вплив втручань людини (землекористування) на ландшафт. Ефективне сільськогосподарське землекористування вимагає інтеграції цих біофі-

зичних умов, тобто якості землі, у поєднання з економічними та соціальними потребами. Це оцінка впливу життя людини та умови сталого розвитку.

Ефективність ринкового сільськогосподарського землекористування потребує відповідних інструментів оцінки, таких як показники якості землі. Однак якість землі, як і концепція сільськогосподарського землекористування, до складу якої вона входить, вимагає оперативних визначень та конкретних, вимірюваних показників, якщо планується досягти більш ніж привабливої, концептуальної фази розвитку.

Показники якості землі є засобом для кращої координації дій з питань, пов'язаних із землею, таких як деградація земель. У галузі економічних та соціальних даних, а в деяких випадках щодо якості повітря та води, показники якості землі повинні регулярно використовуватися для підтримки прийняття рішень на глобальному, національному та субнаціональному рівнях. Разом з тим, мало таких показників доступні для оцінки, моніторингу та оцінки змін у якості земельних ресурсів. Земля відноситься не просто до ґрунту, а до сукупних ресурсів місцевості, води, ґрунту та біотичних ресурсів, які є основою для використання земель. Якість землі відноситься до стану або «здоров'я» землі, а саме до її здатності до раціонального використання земельних ділянок та управління довкіллям.

Показники якості земель мають використовуватися для подвійних цілей моніторингу навколишнього середовища, а також моніторингу ефективності сектору для керованих екосистем (сільського господарства, лісового господарства, охорони та охорони навколишнього середовища). Вони мають розроблятися для подальшого застосування на національному та регіональному рівнях. При цьому ці показники становлять інтерес до масштабних глобальних індикаторів по вдосконаленню управління природними ресурсами.

Сільськогосподарські угіддя, а також лісові угіддя, пасовиська та пасовища, знаходяться під все більшим тиском через міграцію населення до граничних земель та інтенсифікацію сільського господарства на існуючих оброблюваних землях. Інтенсифікація землекористування потребує підтримання або підвищення виробничого потенціалу земельних ресурсів, тобто збільшення продовольчих запасів повинно відбуватися від інтенсифікації сільського господарства, а не від розширення площ, але це потрібно робити без погіршення земельного ресурсу, від якого залежить сільськогосподарське виробництво. Питання полягає в тому, як цього слід досягти, і як слідкувати за прогресом щодо досягнення цієї мети в різних агроекологічних регіонах країн, що розвива-

ються. Показники якості земель – це інструменти, які допомагають нам на цьому шляху.

Підхід щодо використання показників якості землі орієнтований на профілактичне обслуговування, а не на реабілітацію, і забезпечує методологію та підхід до інтеграції соціально-економічної та біофізичної інформації, необхідної для більш обізнаних стратегій ефективного ринкового сільськогосподарського землекористування.

Для повноти досліджень проблеми розвитку ринкового сільськогосподарського землекористування рекомендуємо використовувати набір показників якості землі. Це показники, які потребують подальшого розвитку їх теоретичної бази або не мають адекватних даних для негайного розвитку. До них належать:

- якість ґрунту. Ймовірно, цей показник буде базуватися на перекиданні ґрунтових органічних речовин, особливо в динамічному (мікробіологічному) вуглецевому басейні, на який найбільше впливають екологічні умови та зміни землекористування;

- деградація земель (ерозія, засолення, ущільнення, втрата органічної речовини): ці процеси були багато досліджені та мають потужну наукову базу, але достовірних даних про ступінь та наслідки цього показника поки що немає;

- агробіорізноманіття. Цей показник передбачає можливість управління природними середовищами через існування та спільне існування місцевих видів у сільськогосподарських районах, підтримання природного мікро- та мезобіорізноманіття ґрунтів та управління генофондами, що використовуються у рослинництві та тваринництві.

Крім того, вважаємо необхідним ідентифікувати чотири додаткові набори основних показників якості землі, але їх рекомендується розробляти у співпраці з відповідними авторитетними дисциплінами. До них необхідно віднести:

- якість води;
- якість лісових земель;
- діапазон якості земель;
- забруднення земель.

Наведені вище показники якості землі є біофізичними компонентами управління економічними процесами, що відбуваються у сільськогосподарському землекористуванні. Хоча самі по собі корисні, вони все ж повинні доповнюватися показниками інших напрямів розвитку ринкового землекористування, економічної життєздатності, стійкості системи та соціальної справедливості та прийнятності. Значна додаткова робота потребує розробки цих стовпів на такому ж рівні деталізації, як показники якості землі (біофізичні).

Список використаних джерел

1. Abson, D. J., Fraser, E. D., Benton, T. G. Landscape diversity and the resilience of agricultural returns: a portfolio analysis of land-use patterns and economic returns from lowland agriculture. *Agriculture & food security*. 2014. № 2(1). P. 2.

УДК 332.3

Мась А. Ю.,

старший викладач,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

РОЛЬ ЗЕМЛЕУСТРОЮ У СИСТЕМІ РИНКОВОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Землеустрій являє собою сукупність соціально-еколого-економічних заходів, направлених на регулювання земельних відносин та раціональної організації території адміністративно-територіальних утворень, суб'єктів господарювання. Таке регулювання здійснюється під впливом суспільно-виробничих відносин і розвитку продуктивних сил.

Наведене визначення ототожнює землеустрій із регулюванням земельних відносин, тож, на наш погляд, воно є надто широким. Під час формулювання визначення землеустрою потрібно виходити із того, що це поняття на сьогодні об'єктивно несе певне смислове навантаження, яке обумовлюється змістом землеустрою, визначеним ст. 184 Земельного кодексу України [1].

Визначення мети та завдання землеустрою наведено у статтях 182, 183 Земельного кодексу, якими передбачається, що метою землеустрою є забезпечення раціонального використання та охорони земель, створення сприятливого екологічного середовища та поліпшенні природних ландшафтів.

Землеустрій належить до основних функцій управління в галузі використання та охорони земель. Враховуючи, що без проведення землеустрою, складання проекту, його розгляду, погодження, затвердження, відведення земельних ділянок в натурі (на місцевості), видачі документів, які посвідчують право землеволодіння або землекористування не можна розпочати процес сільськогосподарського виробництва, можна з впевненістю стверджувати, що землеустрій є головним механізмом

утворення землеволодінь і землекористувань в усіх галузях народного господарства.

Крім того, землеустрій дозволяє здійснювати територіальну організацію виробництва, що важливо з точки зору можливості обґрунтування найкращого і найбільш вигідного використання землі, тому що враховується інформація про придатність ґрунтів, місце розміщення земель тощо. Виходячи з того, що завдяки землеустрою здійснюється організація території землеволодіння або землекористування, можна стверджувати, що від ефективності землеустрою залежить економіка землекористування, в тому числі сільськогосподарського підприємництва.

При землеустрої створюються оптимальні для певного рівня розвитку продуктивних сил і виробничих відносин організаційно-територіальні умови землеволодіння і землекористування, що важливо на стадії формування ринкової економіки і ринкового приватного землекористування з огляду на той факт, що в процесі землеустрою вирішуються питання охорони земель та екологізації землекористування і довкілля.

У спеціальній літературі виділяють три взаємопов'язані аспекти землеустрою: економічний, юридичний і технічний. Їх виділення тісно пов'язано з сучасною практикою здійснення землеустрою. При цьому останнім часом найбільш поширеною практикою провадження землеустрою є державне втручання та регулювання, що породжує одну з найбільших проблем землеустрою та оцінки земель. Не можна не сказати про системну корупцію, яка спостерігається під час погодження, експертизи та затвердження землевпорядної документації, реєстрації земельних ділянок, професійної атестації фахівців тощо. Оскільки даний сегмент ринкових відносин поглинув у корупції, тому й не дивно, що вартість робіт з землеустрою є завищеною. Це, в свою чергу, негативно впливає на попит на роботи із землеустрою та оцінки земель, при чому як з боку органів державної влади та місцевого самоврядування, так і громадян та юридичних осіб.

Проблемою землеустрою на загальнодержавному рівні, на нашу думку, є штучне затягування процедури набуття прав на земельні ділянки для громадян і бізнесу, оскільки розквіт корупційної культури серед посадовців дозвільних та розпорядчих органів породжує можливість використання дозвільних процедур з метою вилучення корупційної ренти, при цьому основним призначенням дозвільних процедур є контроль якості проектних рішень.

Ми вважаємо, що поширенню корупційних схем у питаннях набуття та реалізації прав на землю сприяє недосконалість та неузгодже-

ність актів земельного законодавства. Тому можна спостерігати за ситуаціями, які часто трапляються у реаліях життя, коли посадовці вирішують зазначені питання на власний розсуд.

За великим рахунком, функції державного втручання та контролю за проведенням землеустрою відображаються на практиці у бюрократичних проявах, головною метою яких є забезпечення відповідності створюваної документації вимогам законодавства, нормативно-правових актів, стандартів норм і правил. Це стосується, починаючи із сертифікації інженерів-землевпорядників та інженерів-геодезистів, погодження документації із землеустрою та її державної експертизи, перевірки на етапі внесення відомостей до Державного земельного кадастру та закінчуючи державним наглядом у сфері землеустрою та топографо-геодезичної діяльності, саморегулюванням). При цьому на всіх стадіях розгляду документації з землеустрою, по суті, державними органами перевіряється одна й та сама інформація. Одночасно посадові обов'язки та відповідальність контролюючих органів настільки розпорошені, що в практичній площині не надається за можливе фактично притягнути недобросовісних чиновників дозвільних органів до відповідальності за маніпулювання вимогами щодо документації із землеустрою.

Тому й не дивно, що бізнес-клімат в країні погіршується, землевпорядна галузь дискредитується в очах людей, зростають витрати громадян та підприємців, викликані виплатами корупційної ренти, злочинні угруповання у сфері земельних відносин набувають значних обертів. Породження зазначених проблем, безумовно, є наслідком надмірного і неадекватного регулювання землеустрою та оцінки земель.

За сучасних умов розвитку ринкової економіки суспільство та економіка нашої країни потребують перегляду важкості та більшої прозорості у прийнятті управлінських рішень щодо набуття і реалізації прав на землю, скорочення суспільних витрат на регулювання земельних відносин, реальної дебіюкратизації тощо. Безперечно, без законодавчої підтримки в цьому сенсі обійтися неможливо, тому важливим вектором руху в даному напрямку є імплементація на законодавчому рівні спрощення та пришвидшення процедури проведення землеустрою та оцінки земель, посилення гарантій захисту прав замовників документації, прозорість та прогнозованість земельних відносин, зниження корупційних ризиків у земельній галузі. Від землеустрою залежить формування структури землекористування та адміністративно-територіального устрою, збереження та охорона земель, забезпечення галузей економіки земельними ресурсами.

Список використаних джерел

1. Земельний Кодекс України: Закон України № 2768-III від 25.10.2001 р. *Урядовий кур'єр*. № 211. 2001. 15 листопада.

УДК 35:332.334:502.33

Лазарєва О. В.,
д-р екон. наук, доцент, доцент кафедри,
Бірюкова О. О.,
«Школа молодого вченого»
студентка,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Планування і прогнозування є важливими стадіями такого процесу, як наукового передбачення, що має особливе значення в процесі використання земельних ресурсів та управління ними. Сьогодні в Україні постала необхідність забезпечити реальність та реалізацію процесу стратегічного планування, яке є вагомим та необхідним елементом управління землекористуванням та має на меті досить гнучко реагувати на швидкі зміни, які відбуваються в економіці.

В системі управління землекористуванням і досі не створено інфраструктури цивілізованого обігу земель, не вживаються необхідні заходи щодо ведення ефективної політики раціонального землекористування, впродовж тривалого часу використання землі здійснюється переважно без чітко окресленого еколого-економічного та соціального обґрунтування. У зв'язку з цим існує нагальна необхідність осмислення існуючих традиційних концепцій щодо опанування та розуміння сутності стратегічного планування сільськогосподарського землекористування.

Питання стратегічного планування сільськогосподарського землекористування досліджували такі вчені, як: Н. Й. Балаж, А. В. Босенко, О. П. Ботезат, Ю. С. Гринчук, Д. О. Геращенко [2], О. С. Дорош, Т. І. Дьолог, О. І. Котикова, В. С. Куйбіда, І. С. Мареха [4], Л. Л. Палехова [5], А. М. Третяк [3], Ю. М. Хвесик та інші. В їхніх працях розроблено заходи щодо обґрунтування перспективного сільськогосподарського землекористування, розкриті аспекти просторового планування

земельних ресурсів [1]. Але не зважаючи на значну кількість праць цих авторів, і досі залишається багато не розв'язаних проблем, пов'язаних з визначенням сучасних підходів до стратегічного планування сільськогосподарського землекористування.

У працях Геращенко Д. О. [2, с. 68] основним механізмом планування та використання земель є цільове призначення. У дослідженнях Третяка А. М. [3] розкрито завдання на напрями територіального планування, які повинні вирішуватися в місцевих програмах розвитку землекористування як первинного планувального документа на місцевому рівні.

З переходом економіки на довгострокове планування, значення стратегічного планування невпинно зростає та стає обов'язковим для науково-обґрунтованого визначення стану об'єкта, що планується, в майбутньому.

Взагалі, необхідність довгострокового планування пов'язана з тим, що постійно існує проблема передбачення основних напрямків діяльності, виявлення найбільш ефективних альтернативних рішень та вивчення шляхів їх реалізації. В землекористуванні це в першу чергу стосується успішного вирішення продовольчої проблеми, досягнення належного рівня екологічної безпеки та здійснення заходів щодо охорони та підвищення родючості земель.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що стратегічне планування сільськогосподарського землекористування має забезпечити ефективне його використання на інноваційному підході, що дозволяє враховувати перспективи його подальшого розвитку з урахуванням позитивних змін у майбутньому.

Отже, в процесі стратегічного планування сільськогосподарського землекористування необхідно приймати конкретні управлінські рішення, що дадуть змогу сформувати майбутнє таким, яким хоче його бачити суб'єкт управління. Ефективність стратегічного планування використання землі має досягатись шляхом впровадження найбільш ефективних альтернативних рішень щодо ефективного ведення виробництва в сільському господарстві.

Список використаних джерел

1. Spatial planning: key instrument for development and effective governance with special reference to countries in transition. – Geneva : United Nations, 2008. – 58 р.
2. Геращенко Д. О. Функціональне зонування як організаційно-економічний механізм оптимізації землекористування в передмістях мегаполісу [Електронний ресурс] / Д. О. Геращенко // Бізнес-інформ. – № 8. – 2013. – С. 68. – Режим доступу : www.business-inform.net.

3. Третяк А. М. Територіальне планування землекористування в контексті формування фінансової стійкості об'єднаних територіальних громад / А. М. Третяк, В. М. Третяк, Т. М. Прядка, Н. А. Третяк // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. – 2017. – № 1. – С. 21–27.

4. Мареха І. С. Інноваційні підходи до обґрунтування інвестиційних рішень у сфері сільськогосподарського землекористування на основі еколого-економічної оцінки якості інвестицій [Електронний ресурс] / Мареха І. С. – Маркетинг і менеджмент інновацій. – № 4. – 2013. – С. 342. – Режим доступу : <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/>.

5. Палехова Л. Л. Зміст та завдання планування екологічного сталого розвитку регіону // Важелі і механізми формування сталого розвитку економіки в умовах світової глобалізації : Матеріали між народної науково-практичної конференції, 9–10 of December. – 2010 рік. – Частина II. – С. 103–105.

УДК 332.2

Смирнова С. М.,

канд. геол. наук, доцент кафедри управління земельними ресурсами,

Ткаченко О. С.,

магістрант,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

РОЗВИТОК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

На сучасному етапі розвитку країни, існує проблема формування конкурентоспроможного сільськогосподарського землекористування. Після указу Президента України «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам» від 08.08.1995 № 720/95 постала проблема ефективного використання землі [1]. Сільськогосподарські підприємства, внаслідок орендування земельних ділянок на різний термін, здебільшого, не зацікавлені в підвищенні віддачі з кожного гектару, а продовжують рухатись старим шляхом екстенсивного виробництва, порушуючи екологічний стан ґрунтів України і завдаючи збитків до бюджету країни.

Стає очевидним, що необхідне створення законодавчої бази для забезпечення прозорої конкуренції на сучасному ринку сільськогосподарської продукції. Це дозволить збільшити вплив невеликих сільськогосподарських виробників на ринок, створить необхідність в пошуку нових технологій в обробітку землі й нових механізмів які змогли б змінити оренду. Повинна бути створена законодавча база для регулювання земельних відносин в Україні.

Цю проблему розглядали такі вчені, як Лазарева О. В. [2], Горлачук В. В. [3], Гончаров В. М., Сохнич А. Я., Третяк А. М. та інші. У своїх працях вони наголошували на тому, що існують великі проблеми в сфері сільськогосподарського землекористування.

У цілому, конкурентоспроможність є атрибутом кожного землекористування, яке діє в умовах поділу праці та товарному обміні. Прагнення досягти високого рівня конкурентоспроможності є вираженням бажання досягти більшого прибутку при мінімальних витратах, що є зрозумілим для ринкової економіки. Конкурентоспроможність землекористування визначається, здебільшого, здатністю суб'єктів до використання своїх конкурентних переваг [2, с. 64].

Великі фермерські господарства, агрохолдинги не зацікавлені в тому, щоб невеликі фермерські господарства мали змогу протистояти створеній монополії на ринку сільськогосподарських товарів. Це є основною причиною нехтування екологічною складовою виробництва. Тобто невеликі товаровиробники змушені постійно конкурувати з монополією, що зазвичай призводить до зменшення їх частки на ринку.

В. В. Горлачук наголошує, що рівень конкурентоспроможності землекористування визначається шляхом співставлення відповідних показників його розвитку до середньозваженого балу бонітету ґрунту [3, с.113–115].

Одним із способів зміцнення та підвищення конкурентоспроможності є розвиток мережі агентств регіонального розвитку в Україні, основною місією яких є узагальнення «колективного інтересу» до розвитку цієї території.

Регіональні агентства розвитку землекористувань мають своїм завданням надання такого спектру послуг як встановлення міжрегіональних зв'язків, розвиток земельної інфраструктури, забезпечення дієвості земельного менеджменту, навчання, підготовка та перепідготовка землевпорядних кадрів, що сприятиме економічному розвитку землекористувань, забезпеченню добробуту населення.

Регіональні агентства розвитку землекористувань мають співпрацювати з органами місцевого самоврядування, з місцевими громадськими об'єднаннями, їх дії повинні бути орієнтовані на формування конкурентного середовища, що може зміцнити конкурентоспроможність землекористувань. Це сприятиме підвищенню ефективності земельної політики, формуванню відповідного рівня довіри до створення регіональних агентств розвитку землекористувань.

Отже, можна зробити висновок, що земельні відносини в Україні перебувають на сучасному етапі реформування країни. Збільшення

кількості земельних ділянок, які виносяться на продаж дозволить створити потужну конкуренцію на земельному ринку України, яка в свою чергу дасть потужний поштовх для розвитку економіки України. Досить важливо забезпечити законодавчу базу прозорих умов для ведення сільськогосподарського господарювання, що, в свою чергу, дозволить не тільки збільшити надходження до бюджету України, але й заохотити сільськогосподарські підприємства до створення та впровадження новітніх технологій виробництва сільськогосподарської продукції.

Список використаних джерел

1. Указ Президента України «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам» № 720/95 від 08.08.1995. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/720/95>.
2. Лазарева О. В., Бреславець В. В. Організаційні засади конкурентоспроможності сільськогосподарського землекористування / О. В. Лазарева // Інвестиції: практика та досвід. – № 9. – 2018. – С. 63–66. – Режим доступу : <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6071&i=11>.
3. Горлачук В. В. Формування конкурентоспроможності землекористування в регіоні / В. В. Горлачук // Наукові праці. Т. 133. Вип. 120. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – С. 110–115.

УДК 332.33

Смирнова С. М.,

канд. геол. наук, доцент,

Тугушев О. С.,

магістрант,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

НАУКОВІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ РЕКРЕАЦІЙНИМИ ТЕРИТОРІЯМИ

Рекреаційний потенціал територіального комплексу є системою природних, історико-культурних об'єктів та їхніх властивостей, які використовують (або можуть використовувати) у рекреаційній діяльності, функціональною основою рекреації і в певному розумінні її складовою частиною. Результатом успішного вирішення складних завдань щодо забезпечення високої ефективності управління рекреаційними територіями та його адекватності характеру суспільних змін є необхідність глибокого наукового аналізу та освоєння методологічної

основи управлінської діяльності. Цю тему порушували у своїх працях Топчієв О. Г., Яворська В. В., Ніколаєва О. І., Кузишин А. В., які розглядають науково-організаційні аспекти використання рекреаційних територій.

Рекреаційне середовище може мати позитивні та негативні характеристики і по-різному впливати на виробництво та споживання рекреаційних послуг. До позитивних рис рекреаційного середовища відносять високий рівень забезпечення різноманітними ресурсами для рекреації, сприятливу екологічну ситуацію, розвинену сферу послуг та транспорт, стабільну політичну і соціальну ситуацію та ін. Негативними рисами рекреаційного середовища є невисока забезпеченість ресурсами, відсутність унікальних чи історико-культурних пам'яток, значне забруднення довкілля, низький рівень безпеки людей, нестабільна політична і соціально-економічна ситуація, невисока транспортна освоєність території, нерозвинена соціальна інфраструктура. Рекреаційне середовище дуже відрізняється у регіонах з різним типом освоєння, воно визначає рівень рекреаційного освоєння території, напрями рекреаційної діяльності, характер послуг, що надаються у процесі такої діяльності.

Ресурси туристські є доступними для ознайомлення і використання незалежно від форми власності, якщо до того немає законодавчо накладених обмежень. Топчієв О. Г. зі співавторами [1, с. 129–130] зазначають, що природні та антропогенні геосистеми, тіла та явища природи, артефакти, які мають комфортні властивості і споживчу вартість для рекреаційної діяльності і можуть бути використані для організації відпочинку та оздоровлення певного контингенту людей в певний фіксований час за допомогою технології та наявних матеріальних можливостей».

Формування рекреаційно-туристичного потенціалу регіону обумовлено можливістю використання рекреаційно-туристичних ресурсів в організації і розвитку рекреаційно-туристичної діяльності на певній території. Здатність суб'єктів туристичної діяльності ефективно використовувати туристичний потенціал регіону забезпечуватиме успішний розвиток як суб'єктів туристичної індустрії, так і регіону.

У схемах використання рекреаційних ресурсів, доцільно відображати такі питання [2, с. 235–237]:

- сучасний рівень використання рекреаційних ресурсів;
- оцінку сучасного землеустрою: склад і співвідношення угідь, їх кількісний і якісний стан, розподіл за характером використання тери-

торій, наявність рекреаційно-туристської інфраструктури та правовстановлюючих документів, реєстрація у комп'ютерній базі даних;

- визначення потреби рекреаційних територій з урахуванням перспектив розвитку рекреаційно-туристської індустрії;

- підвищення продуктивності рекреаційних територій на основі оптимізації їх цільового використання;

- план впорядкування рекреаційних територій (лісовпорядкування, водовпорядкування, землеустрій, генеральні плани забудови);

- план правового забезпечення розвитку рекреаційних територій;

- план підготовки і розстановки кадрів, що забезпечують раціональне використання рекреаційних ресурсів;

- визначення орієнтованих обсягів і черговості виконання заходів передбачених у схемі раціонального використання рекреаційних ресурсів, їх орієнтованої вартості та джерел фінансування.

Таким чином, можна стверджувати, що кожен регіон на основі аналізу рекреаційно-туристичних ресурсів формує рекреаційно-туристичний потенціал, релевантний можливостям суб'єктів рекреаційно-туристичної діяльності використовувати рекреаційно-туристичні ресурси регіонів. Рекреаційно-туристичний потенціал сприяє підвищенню привабливості території для туристів, а туристичні регіони – перспективними.

Висновки. Важливо виявити вплив чинників, які безпосередньо впливають на формування рекреаційного господарства і участь його у територіальному поділі рекреаційної діяльності. На основі порівняльного, географічного, статистичного та інших методів встановлюється вплив цих чинників на структуру господарства, особливості розвитку його галузей.

Список використаних джерел

1. Топчієв О. Г. Рекреаційно-туристична діяльність як складова регіональних господарських комплексів: концептуально-понятійний огляд / О. Г. Топчієв, В. В. Яворська, О. І. Ніколаєва // Науковий вісник Херсонського державного університету. Географічні науки. 2016. Вип. 5. С. 128–134.

2. Горлачук В. В. Управління земельними ресурсами: Підручник / Горлачук В. В., В'юн В. Г., Сохнич А. Я. і ін. : за ред. В. В. Горлачука, 2-е вид., випр. і переробл. – Львів : «Магнолія плюс», 2006. – 443 с.

Лазарева О. В.,
д-р екон. наук, доцент, доцент кафедри,
Юзик В. А.,
«Школа молодого вченого»,
студентка,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

СУЧАСНИЙ СТАН ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

На сучасному етапі розвитку сільського господарства України гостро постає проблема неефективного використання земельних ресурсів. Підвищення значущості цієї проблеми викликано тим, що стан земель в країні знаходиться в критичному стані: внаслідок високої сільськогосподарської освоєності земель, екстенсивного використання ріллі, зменшення внесення органічних добрив, посилюються процеси їх деградації, ґрунти втрачають свою родючість, в результаті чого знижується урожайність культур, погіршується екологічна ситуація – розораність сільськогосподарських угідь досягає 79 % [1, с. 61].

Ефективне використання земель напряму залежить від ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Діяльність останніх на сьогоднішній день характеризується зменшенням чистого прибутку, рентабельності операційної діяльності, низьким рівнем продуктивності праці, недосконалою матеріально-технічною базою, деформацією структури валової продукції сільського виробництва, недотриманням технологій вирощування сільськогосподарських культур. Відбувається скорочення внутрішніх та іноземних інвестицій в сільське господарство.

Практика господарювання підприємств в ринкових умовах показує, що не стільки важливо мати певний ресурс, як ефективно використовувати його потенціал. Забезпечити високу ефективність сільськогосподарського виробництва та збереження родючості ґрунтів можна тільки через здійснення ефективної аграрної реформи, яка зводиться до формування досконалого економічного механізму.

Проблема ефективного використання земельних ресурсів та формування економічного механізму господарювання в аграрному секторі АПК була і залишається предметом уваги багатьох українських вчених, серед яких Альошкіна Л. П. [2], Андрійчук В. Г., Горлачук В. В. [3], Жибак М. М. [4], Саблук П. Т., Семенда О. В. [5], Семенчук І. М., Сохнич А. Я., Трегобчук В. М., Третяк А. М. та інші провідні вчені. У

публікаціях цих вчених закладене вагоме теоретико-методологічне підґрунтя використання, збереження та відтворення земельних ресурсів, ефективності діяльності аграрних підприємств, проаналізовано та визначено причини виникнення даної проблеми, розроблено рекомендації щодо її подолання на основі формування економічного механізму. Але постійні зміни, які відбуваються в суспільно-економічному житті країни і зокрема, в сільському господарстві, вимагають поглиблених досліджень, вдосконалення запропонованих методик та практичного розв'язання проблеми ефективного використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах.

У працях Альошкіної Л. П. [2, с. 111–130] економічний механізм охоплює сукупність економічних важелів, за допомогою яких відбувається стимулювання землевідтворювального та екологозберігаючого процесів при використанні земельних ресурсів у будь-якій сфері економічної діяльності з отриманням високого економічного ефекту. Основними складовими економічного механізму як забезпечення ефективного і раціонального використання земель є: ринковий та державний механізм. Складовими ринкового механізму є ціновий та фінансовий сегмент. Основними складовими фінансового сегменту в ринкових умовах господарювання є кредитний сегмент, податковий, сегмент страхового захисту та інвестиційного забезпечення. Крім ринкового механізму, до складу економічного входить державний, що включає державні преференції та державну підтримку.

У дослідженнях Горлачука В. В. та Семенчук І. М. [3] обґрунтовано необхідність підвищення ефективності використання земель сільськогосподарського призначення через впровадження організаційно-економічних інструментів, а саме: інструменти ринкової інфраструктури, нормативно-правового забезпечення, забезпечення контролю за використанням землі, фіскальні інструменти, фінансово-кредитні та інструменти економічного регулювання. На думку вчених, застосування цих інструментів допоможе досягти раціонального землекористування, дозволить подолати незадовільний стан використання земельних ресурсів та отримати якісні зрушення української економіки.

Жибак М. М. [4] обґрунтовує необхідність формування економічного механізму раціонального використання земельних угідь в сільськогосподарському виробництві, який повинен будуватися на таких принципах використання землі, які б забезпечили виробництво конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції на основі зростання культури землеробства. У працях Семенда О. В. [5, с. 242] вдосконалення економічного механізму ефективного використання землі у сільськогосподарських підприємствах полягає в послідовному вирі-

шенні стратегічних завдань: продовольче забезпечення і продовольча незалежність держави, розвиток сільських територій та спрямування аграрного потенціалу на задоволення потреб населення.

Отже, з вище сказаного можна зробити висновок, що на сьогодні ми маємо проблему неефективного використання земельних ресурсів, що може призвести до повного виснаження та деградації землі, втрати конкурентоспроможності аграрних підприємств та занепад сільського господарства України. Вирішення цієї проблеми можливе шляхом формування економічного механізму для забезпечення ефективного і раціонального використання земельних ресурсів сільськогосподарськими виробниками. Для формування цього механізму необхідно звернути увагу на дослідження вчених, їх рекомендації, розробки та посилити контроль з боку держави. Це дозволить сільськогосподарським підприємствам використовувати земельний ресурс більш ефективно, щоб отримати якісну продукцію та прибуток, але з найменшими втратами якості для землі.

Список використаних джерел

1. Сільське господарство України 2019: стат. зб. / за ред. О. М. Прокопенко. – К. : Державна служба статистики України, 2020. – 230 с.
2. Альошкіна Л. П. Економічний механізм підвищення ефективності використання земель: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Л. П. Альошкіна; Уман. держ. аграр. ун-т. – Умань, 2009. – 272 с.
3. Горлачук В. В. Організаційно-економічний аспект управління сільськогосподарським землекористуванням [монографія] / В. В. Горлачук, І. М. Семенчук, М. В. Мозгова; за ред. В. В. Горлачука. – Миколаїв : Іліон, 2012. – 180 с.
4. Жибак М. М. Організаційно економічні умови та принципи раціонального використання земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств / М. М. Жибак // Електронне видання «Ефективна економіка». – Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет. – 2013. – № 4.
5. Семенда О. В. Вдосконалення економічного механізму використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах / О. В. Семенда // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. – 2016. – Вип. 89(2). – С. 242–253.

Лазарева О. В.,
д-р екон. наук, доцент, доцент,
Дробот А. Г.,
студент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ЗЕМЛЕУСТРІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ УКРАЇНИ

Наукові засади формування екологічної мережі України визначені на засадах територіальної системи, яка утворюється з метою поліпшення умов формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсного потенціалу території України, збереження ландшафтного та біорізноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин шляхом поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони навколишнього природного середовища.

На сучасному етапі гостро постала проблема неефективності земель екологічної мережі України, в наслідок антропогенного впливу людини на навколишнє природне середовище, яке призводить до катастрофічного зменшення площі територій водно-болотних угідь, степових екосистем, природних лісів, яке відбувається внаслідок розорювання земель, вирубування лісів з подальшою зміною цільового призначення земель, осушення або обводнення територій, промислового, житлового та дачного будівництва, а також призводить до деградації земель (близько 6,5 млн. га) [1, с. 2].

Відсутність закріплених на місцевості в установленому законом порядку меж об'єктів природно-заповідного фонду призводить до порушення вимог заповідного режиму. Незадовільними є темпи встановлення у натурі (на місцевості) прибережних захисних смуг вздовж морів, річок та навколо водойм, які виконують роль екологічних коридорів [2, с. 9].

Одним із шляхів вирішення даної проблеми є покращення ефективності земель екологічної мережі України, що дозволить раціонально використовувати землі природно-заповідного фонду для покращення стану навколишнього природного середовища, за допомогою раціонального використання пошкоджених земель в структурі екомережі, розвитку ландшафтних коридорів в рамках міжнародної співпраці та землеустрою, який передбачає комплекс заходів щодо використання та охорони земель.

Цю тему порушували у своїх працях такі вчені, як: А. В. Богославська, О. В. Василюк, М. Я. Ващишин, М. А. Дейнега, Я. І. Мовчан, А. М. Третяк та багато інших, які узагальнили методологічні основи розвитку екологічної мережі України, дослідили її основні структурні елементи, а також проаналізували нормативно-правове забезпечення, оцінили сучасний стан екомережі. Але, незважаючи на це, залишилось недостатньо опрацьованим питання землеустрою як інструменту для раціонального використання пошкоджених земель в структурі екомережі та розвитку ландшафтних коридорів в рамках міжнародної співпраці.

Серед основних напрямів діяльності на регіональному рівні, спрямованих на формування екологічної мережі, виділяють такі:

- розроблення регіональних програм і схем формування екологічної мережі та інтеграція положень програм у плани економічного та соціального розвитку регіонів;
- визначення природних територій, перспективних для подальшого заповідання та збереження біотичного і ландшафтного різноманіття, їх обстеження та підготовка наукових обґрунтувань щодо створення нових об'єктів природно-заповідного фонду і включення до екологічної мережі;
- розширення наявних і створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- створення лісів та інших насаджень;
- встановлення водоохоронних зон і прибережних захисних смуг уздовж водних об'єктів;
- залуження деградованих земель, виведення земель з інтенсивного використання, відновлення природного стану (ренатуралізація) територій, що зазнали антропогенного впливу;
- інвентаризація флори та фауни перспективних природних та напівприродних територій для розбудови екомережі;
- започаткування і ведення кадастрів рослинного і тваринного світу;
- формування переліку першочергових заходів щодо формування регіональної екомережі на наступний рік з передбачуваними обсягами фінансування за рахунок місцевих коштів;
- проведення тематичних конференцій за участю зацікавлених сторін, громадськості, тощо;
- інформування громадськості щодо цілей і завдань розбудови екомережі через засоби масової інформації.

Отже, з вище констатованого можна зробити висновок, що на сучасному етапі гостро постала проблема неефективності земель екологічної мережі України. Вирішення цієї проблеми полягає в раціональному використанні пошкоджених земель в структурі екомережі та розвитку ландшафтних коридорів, що дозволить ефективно викорис-

товувати землі природно-заповідного фонду для покращення стану навколишнього природного середовища.

Досить важливе значення для формування та організації території Національної екологічної мережі України має документація із землеустрою на місцевому рівні (на рівні області, району), оскільки вони є основою для розроблення всіх видів проектної документації під час здійснення землеустрою, розробки містобудівної документації, а також здійснення господарської та іншої діяльності.

Переваги ландшафтних коридорів над іншими типами коридорів в структурі національної екомережі України полягають у охороні біорізноманіття, регулювання клімату і води, підтримання якості повітря і забезпечення продовольствами. А також культурні переваги, що надаються ландшафтними коридорами, такими як рекреація та туризм, і історико-культурне значення території.

Список використаних джерел

1. Третьяк В. М. Проектування землекористування структурних елементів екомережі на місцевому рівні / В. М. Третьяк, Л. А. Гунько // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. – 2016. – № 1–2. – С. 47–52. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Zemleustriy_2016_1-2_8 (дата звернення: 10.10.2020).

2. Третьяк А. М. Організація землекористування структурних елементів екомережі України на місцевому рівні : монографія / Третьяк А. М., Третьяк В. М., Гунько Л. А., Лобунько Ю. В. – К. : ДП «Компринт», 2016. – 163 с.

УДК 332.1

Смирнова С. М.,

канд. геол. наук, доцент,

Коваль А. О.,

магістрант,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ШЛЯХИ ВІДТВОРЕННЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ

Один із найголовніших напрямків охорони навколишнього середовища є забезпечення ведення збалансованої політики в сфері заповідної справи, тобто збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, функціонування територій. Основним завданням такої політики

є відповідна нормативно-правова база. На сьогоднішній день вона включає такі правові документи, як законодавчого, підзаконного, відомчого та нормативного характеру.

Україна входить до переліку тих країн які мають великі обсяги та високою інтенсивністю використання природних ресурсів. Цьому сприяє як наявність їхніх значних багатств, так і сприятливі умови для їх експлуатації. Займаючи близько 6 % площі Європи, Україна володіє приблизно 35 % її біорізноманіття. Це зумовлено тим, що Україна розташована в різних природних зонах, таких як: степова, лісостепова та ін. Україна відзначається гірським природними ландшафтами Карпат. Багато ландшафтів збільшуються (наприклад луки, болота, степи та ін.) кожен з яких характеризується біологічним різноманіттям.

На сьогоднішній день екологічна ситуація України характеризується невирішеністю багатьох проблем. Україна поступово втрачає свій природний потенціал. Це було спричинено роботою господарської діяльності і як наслідок маємо нераціональне використання природних ресурсів, нехтування екологічним обґрунтуванням, осушення боліт. У результаті вплив негативних процесів поставив під загрозу багато видів тварин, рослин.

Проблема збереження біорізноманіття в Україні стала, як ніколи, актуальною і важливою особливо для окремих видів тварин, рослин, які перебувають на межі зникнення. Проблеми та загрози біологічному різноманіттю України полягають у вимиранні ключових біологічних видів, знищенні певних типів ландшафтів внаслідок людської діяльності, зменшенні чисельності біологічних видів до критичного рівня. Останніми роками особливо спостерігається катастрофічне зменшення площі територій водно-болотних угідь, степових екосистем, природних лісових екосистем, які є основою для збереження біорізноманіття.

Шляхи відтворення спрямовані на ландшафтне та біологічне різноманіття, через ефективність функціонування і репрезентативність природних комплексів, є постійний пошук нових природних територій та об'єктів, що потребують охорони та розширення вже існуючих. Важливе місце посідає резервування нової території або об'єкта у природоохоронному плані.

Мета резервування – недопущення знищення або руйнування внаслідок господарської діяльності цінних для заповідання природних територій та об'єктів до прийняття у встановленому порядку рішень про організацію чи оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду і виділення необхідних для цього коштів. Території що резервуються з метою наступного заповідання залишаються у віданні їх землевласників та землекористувачів і використовують за цільовим призначенням з дотриманням особливих вимог. Під час резервування необхідно враховувати думку

населення про такий процес та вірогідні зміни в потоках трудових ресурсів у зв'язку зі створенням у перспективі природно-заповідної території, доцільно також визначити категорію майбутньої природно-заповідної території, а на науковій основі – норми режимів збереження біорізноманіття. Виходячи з цього, процес резервування повинен відповідати такими вимогам [1, с. 4]:

- зарезервований об'єкт має відігравати середовищестабілізуючу роль на рівні організації екосистем від екотічного до зонального рівня в екологічно нестабільних регіонах;
- об'єкт резервується з метою запобігання зникнення того чи іншого компонента екосистеми, що має ресурсне значення;
- резервуються всі корінні й умовно корінні екосистеми. Дотримання таких вимог створює сприятливе середовище для планування проєктування природно-заповідних територій.

Отже, резервування є важливим інструментом, який дозволяє включати різні за походженням і вмістом складові до структурних елементів національної екологічної мережі України, що формується.

Перспективи резервування цінних природних територій та об'єктів в Україні, успішність розбудови і ефективного функціонування їх мережі безперечно пов'язані із врахуванням досвіду, який існує в закордонних країнах.

Список використаних джерел

1. Ковтун О. М. Актуальні проблеми розвитку законодавства України про природно-заповідний фонд. Розвиток юридичної науки на сучасному етапі : матеріали міжнародної науково-практичної інтернет конференції, 7 грудня 2007 р. – Ч. 2. –Тернопіль, 2007. – С. 3–5.

УДК 332.2 : 332.3

Смирнова С. М.,
канд. геол. наук, в. о доцента (б. в. з),
Яковенко К. С.,
магістрантка,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Підвищення продуктивності саме сільськогосподарських угідь залежить від забезпечення їх інноваційними продуктами. Результатом інноваційного забезпечення відтворення земельних ресурсів може бути

не тільки підвищення їх продуктивності, а й передусім збереження, покращення та охорона землі. На даний момент імплементація інновацій для потреб відтворення земельних ресурсів значно гальмується через відсутність належного інституційного забезпечення.

Ця тема є предметом наукових досліджень багатьох відомих учених, таких як Дацій О. І., Зубець М. В., Каблук П. І., Покотилова В. І., Тимоць М. В. Проте дослідники більш акцентують увагу на причинах, які гальмують впровадження новітніх досягнень науки та техніки. Саме тому просування інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки залишається незадовільним. Головна причина полягає в обмеженості інвестиційних ресурсів та недосконалої механізми управління інноваційним розвитком [1, с. 5].

Для успішного запровадження інновацій щодо покращення земельних ресурсів потрібно мати розробки якісно нової моделі організації та управління інноваційною діяльністю. Процес запровадження новітніх досягнень науки і техніки для потреб покращення й збереження земельних ресурсів повинен бути комплексним та реалізовуватись шляхом раціонального використання природно-ресурсного потенціалу. При цьому обов'язково треба враховувати особливості аграрного сектора на місцевому рівні та передумови впровадження інновацій у процес відтворення земельних ресурсів. Також, до інноваційних підходів можна віднести: фінансування робіт у зв'язку з запровадженням органічного землеробства, створенням сучасного земельного кадастру, організації заходів щодо об'єднання дрібних земельних ділянок (паїв) домогосподарств і формування агропідприємств ринкового типу, як основних споживачів інноваційних продуктів [2].

Відомо, що система управління земельними ресурсами потребує постійного фінансування на засадах запровадження інноваційних заходів та реформування її інституційному забезпеченню. Потенційними споживачами інновацій можуть бути агропідприємства, зацікавленні в ринковій моделі розвитку. За умовою, що формування таких земельних господарств має стати їх потенційна можливість забезпечувати заходи збереження та поліпшення земель, завдяки застосуванню сучасних досягнень науки і техніки [3, с. 524].

Визначена спрямованість інноваційного розвитку зумовлює постановку завдання щодо можливості налагодити співпрацю між аграрними підприємствами та науковими інституціями, що є головними розробниками інновацій. Звичайно ж інноваційний процес отримає новий імпульс у розвитку завдяки інституційному забезпеченню та фінансуванню. До того ж досить важливим є залучення іноземних інвесторів на засадах переходу економіки сільського господарства на інвестиційно-інноваційну модель розвитку. Визначені напрямки допоможуть активізувати інноваційну діяльність та збільшити надходження інвес-

тицій у сферу впровадження наукових розробок та подальший розвиток ринку інноваційних продуктів [4].

Отже, від стану та ефективності інституційного забезпечення залежить інноваційний розвиток аграрного сектору економіки, запровадження передових досягнень науки та техніки в процесі збереження та покращення земельних ресурсів. Постає гостра потреба перебудови земельних відносин в основу яких слід покласти інноваційні пріоритети, які забезпечуватимуть розв'язання екологічних, соціальних та економічних складових в системі управління земельними ресурсами.

Досягнення ефективності інноваційної діяльності орієнтовано на формування інвестиційного ресурсу у сферу фінансування науково-технічних потенціалу. Від рівня інституційного та фінансового забезпечення залежить успішність розв'язання завдань щодо поліпшення та збереження земельних ресурсів аграрного сектору економіки.

Список використаних джерел

1. Смагин Б. И. Эффективность использования ресурсного потенциала в аграрном производстве. Научное издание / Б. И. Смагин, В. В. Акиндинов. – Мичуринск : Издательство Мичуринского государственного аграрного университета, 2007. – 150 с.
2. Радченко Г. О. Рациональневикористання земель: поняття та зміст / Радченко Г. О. // Персонал. – 2005. – № 8. – С. 89–93.
3. Хвесик М. А. Економіко-правове регулювання природокористування : монографія / М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, Ю. П. Кулаковський. – К. : Кондор, 2009. – 524 с.
4. Уланчук В. С., Альошкіна Л. П. Шляхи підвищення ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах регіону // Економка АПК. – 2009. – № 9. – С. 10–15.

УДК 332.7

Перович Л. М.,
д-р техн. наук, професор,
Присяжна Ю. С.,
магістрант,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

РЕФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ ВІДНОСИНАМИ

В умовах формування ринку землі в Україні значний інтерес для дослідження являє собою проблема трансформації суспільних відно-

син, що складаються стосовно володіння, користування та розпорядження земельними ресурсами на основі ринкових методів господарювання на відповідно до концепції сталого розвитку, узгодження приватних і суспільних інтересів при прийнятті управлінських рішень. Зважаючи на недосконалість екологічного і земельного нормативно-правового регулювання у державі особливо актуальною стає проблема збереження, раціонального використання та охорони земель різного цільового призначення в Україні. Але попри те, що окремі методи та інструменти механізмів управління земельними відносинами впроваджені у практику господарювання у різних галузях національної економіки, на різних управлінських рівнях, на сьогодні відсутнє системне розуміння структури механізмів розвитку земельних відносин. Отже, особливої актуальності набувають дослідження у напрямі формування та реалізації механізмів розвитку земельних відносин.

Одним з основних напрямів формування та розбудови системи збалансованого землекористування є удосконалення механізмів розвитку земельних відносин, що полягає у визначенні адміністративно-правового, організаційного та економічного механізмів із конкретним набором інструментів для підвищення екологічного, економічного та соціального ефекту в землі ресурсній сфері. Механізми розвитку земельних відносин являють собою інтегровану сукупність, систему, вони тісно пов'язані, проте зберігають своє індивідуальне значення і мають кінцеву екологічну і соціальну мету, а отже, є екологічно і соціально спрямованими відповідно до концепції сталого розвитку. Ці механізми дозволяють вирішити важливі проблеми в економічному, екологічному та соціальному аспектах суспільних відносин щодо володіння, використання, охорони і відтворення земель в Україні, а саме: вдосконалення нормативно – правової бази регулювання земельних відносин, зокрема прийняття та доопрацювання законів України «Про ринок земель», «Про ландшафти», «Про державну інвентаризацію земель», «Про аукціони»; проведення загальної інвентаризації території держави; підвищення рівня землепорядного забезпечення проведення земельної реформи; повне розмежування повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо управління земельними відносинами; консолідація та недопущення подальшої парцеляції земель сільськогосподарського призначення, наданих для ведення товарного сільськогосподарського виробництва; вдосконалення механізму економічного стимулювання раціонального використання, охорони і відтворення земель незалежно від форм власності та цільового призначення. Проблематика розвитку земельних відносин є предметом досліджень широкого кола вітчизняних науковців, таких як Л. Я. Новаковський, Д. І. Бабміндра, О. С. Новоторов, М. А. Хвестик, А. М. Третяк, Д. С. Добряк та ін. У разі достатньо широкого спектра

досліджень, зокрема, з питань власності на землю та управління земельними відносинами у процесі становлення ринкової економіки в Україні, потребують особливої уваги дослідження механізмів управління земельними відносинами та їх розвитку, що є важливою передумовою впровадження збалансованого землегосподарування.

Висновки. Одним з основних напрямів формування та розбудови системи збалансованого землекористування є удосконалення механізмів розвитку земельних відносин, що полягає у визначенні адміністративно-правового, організаційного та економічного механізмів із конкретним набором інструментів для підвищення екологічного, економічного та соціального ефекту в землі ресурсній сфері. Удосконалення відносин власності на основі вдосконаленого механізму неодмінно приведе до позитивних зрушень у системі охорони та відтворення земельних ресурсів. З економічної точки зору, має підвищитись інвестиційна привабливість сільськогосподарського землекористування, а завдяки більш раціональному використанню природно-ресурсного потенціалу земель зросте ефективність виробництва.

Список використаних джерел

1. Мартин А. Г. Стан земельних відносин як стримуючий фактор розвитку продуктивних сил України / А. Г. Мартин, Т. О. Євсюков // Матеріали між нар. Наук. Конф., м. Київ, 20 березня 2009 р. : у 3-х ч. – К. : Вид-во РВПС України НАН України, 2009. – Ч. 3 – С. 289–292.
2. Механізми управління земельними відносинами в контексті забезпечення сталого розвитку / Ш. І. Ібатуллін, О. В. Степенко, О. В. Сакаль. – К. : Державна установа « Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України », 2012. – 52 с.

УДК 332.3:52/504

Клим С. А.,
канд. техн. наук, доцент кафедри,
Заворотько В. А.,
магістрант,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗБАЛАНСОВАНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Проблеми раціонального використання земельних ресурсів сягають своїм корінням далеко в минуле. В Україні вони стали актуальними в

останні 15 років проведення земельної реформи. Тому розуміння характеру досліджуваної проблеми взаємопов'язане з розумінням взаємовідносини суспільства і природи, яке базується на їх діалектичній єдності. Історично склалося так, що прагнення суспільства максимально експлуатувати земельні ресурси з метою отримання більшого прибутку давало короткострокову вигоду на шкоду довгостроковим раціональному використанню землі. Наука не спиралася належною мірою на екологічні закони: закон єдності організму і середовища, правила адаптації, правило міри перетворення природного середовища, правило ланцюгових реакцій жорсткого управління природою, закон необхідної різноманітності та ін.

Територія України характеризується надзвичайно високим показником сільськогосподарської освоєності (70,8 %), що значно перевищує екологічно обгрунтовані межі. Крім того, в країні склався надзвичайно високий рівень освоєння життєвого простору: до господарського використання залучено біля 65 % її території, де тільки 21,2 млн. га (35,2 %) екологостабілізуючих угідь [1, с. 324]. Розподіл земельних ресурсів за господарським їх використанням не має достатньої економічної та екологічної обгрунтованості. Зокрема, структура землекористування і екологічна незбалансованість земельного фонду суттєво не змінилася. Так, оцінка екологічної стабільності землекористування в межах регіонів України шляхом розрахунку коефіцієнта екологічної стабільності свідчить, що екологічна стабільність землекористування на території України залишається стабільно нестійкою.

Забезпечення збалансованого управління землями сільськогосподарського призначення можливе за умови взаємоузгодженості напрямків державного регулювання, аграрної та екологічної політик, а також реалізації відповідного нормативно-правового забезпечення системи екобезпечного землекористування. Для досягнення зазначених цілей необхідною умовою є екологічна спрямованість регулювання системи землекористування на різних рівнях управління, в тому числі реалізація практичних заходів окремими аграрними формуваннями.

Досліджуючи збалансоване використання земельних угідь, можна визначити основними екологічними орієнтирами на шляху збалансованого сільськогосподарського землекористування такі складові: екологічно орієнтовану інноваційно-інвестиційну політику та розвиток економічних методів регулювання аграрного землекористування; зменшення антропогенного навантаження на землі сільськогосподарського призначення шляхом використання екобезпечних технологій та формування ринку екосистемних послуг; періодична оцінка стану сільсь-

когосподарського землекористування шляхом визначення системи якісних показників земельних угідь та їх порівняльного аналізу в динаміці; організація системи землекористування з врахуванням впливу природно-кліматичних факторів; формування господарської інфраструктури на сільських територіях, виходячи із необхідності збалансування еколого-економічних інтересів місцевих жителів, землевласників та землекористувачів [2, с. 24–31].

Питання, пов'язані із збалансованим землекористуванням та підвищенням економічної ефективності сільськогосподарського землекористування були об'єктом дослідження багатьох сучасних науковців. Ці аспекти досліджували у своїх роботах В. Будзяк, І. Бистряков, О. Гуторов, Г. Гуцуляк, Д. Добряк, В. Другак, О. Дорош, Л. Купінець, А. Мартин, А. Москаленко, Л. Новаковський, А. Третяк С. М. [3, с. 60–61] Федоров, М. Хвесик та інші, однак вирішення даного питання залишається актуальним і надалі [3].

Підбиваючи підсумки, слід додати, що зазначені орієнтири є визначальними для формування інструментарію управління збалансованим використанням земель сільськогосподарського призначення в землевпорядній галузі. Дієвість системи формування і використання управлінського інструментарію в напрямку збалансованого сільськогосподарського землекористування сприятиме покращенню екологоекономічної та соціальної ефективності сільськогосподарської діяльності, збереженню та відтворенню земель сільськогосподарського призначення.

Список використаних джерел

1. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2013 році. К. : Міністерство екології та природних ресурсів України, ФОП Грінь Д. С. 2015. 324 с.
2. Третяк В. М., Свентух В. Ю. Стале (збалансоване) землекористування як фактор підвищення економічної ефективності використання сільськогосподарських земель. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. № 4. 2015. С. 24–31.
3. Третяк А. М. Основні напрями змін та удосконалення державної земельної політики в Україні. Національна безпека і оборона. № 3. 2009. С. 60–61.

Клим С. А.,
канд. техн. наук, доцент кафедри,
Куренкова А. Г.,
студентка,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ В КОНТЕКСТІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Земля як предмет праці у сільськогосподарському виробництві в процесі обробітку зазнає різних впливів, які не повинні руйнувати ґрунт, а навпаки – зберігати й покращувати його родючість. Розглядаючи сучасний стан родючості ґрунтів, слід зважати на швидкість розвитку виробничих сил та антропогенний вплив та їх направленість, які тісно пов'язані з інтенсивністю сільськогосподарського виробництва. Суспільне виробництво, у тому числі і сільськогосподарське, може розвиватися за рахунок екстенсивних і інтенсивних факторів. Екстенсивний напрямок означає переважно нарощування кількості ресурсів, що використовуються, інтенсивний передбачає їх якісне удосконалення і більш ефективне використання. Екстенсивне збільшення об'ємів виробництва завжди обмежене граничною нормою, зокрема у сільськогосподарському виробництві – це обмеженість земельних ресурсів, інтенсивне – не має меж удосконалення. У сільськогосподарському виробництві основне завдання, яке вирішується під час переходу від екстенсивного до інтенсивного типу розвитку, полягає в підвищенні продуктивності землі, її економічної родючості.

На сьогодні ця проблематика є достатньо розгалуженою, але багато питань (ефективність, оцінка ефективності, впровадження енергозберігаючих технологій земельних ресурсів) потребують подальшого доопрацювання. Відповідно до характеру галузі різняться і способи оцінки використання земель.

Науковці мають єдину думку щодо підвищення економічної ефективності та досягнення кращих результатів в сільському господарстві, наголошуючи на тому, що велику роль відіграє комплексний підхід з урахування всіх чинників навколишнього середовища: економіки, законодавства, політики, природних процесів, тощо. Для оцінки ефективності використання земельних угідь традиційно використовуються кількісні та якісні показники, що мають досить індивідуальний характер та вимагають детального вивчення та визначення критеріїв економічних показників.

Економічна ефективність земельних угідь у сільському господарстві характеризується системою натуральних і вартісних показників.

До натуральних показників належать [1, с. 2–3]:

- урожайність сільськогосподарських культур;
- виробництво сільськогосподарської продукції у розрахунку на 100 га земельних угідь.

До вартісних показників відносять:

- вартість валової й товарної продукції з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь;
- валовий і чистий дохід та прибуток з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь.

Екологічна ефективність використання земельних угідь характеризується зменшенням витрат на ліквідацію наслідків надмірного антропогенного навантаження на природне середовище в процесі ведення землеробства; забезпеченням умов для відтворення продуктивного потенціалу сільськогосподарських земель відповідно до вимог еколого-економічного землекористування; виробництвом екологічно безпечної продукції.

У зв'язку з недостатнім виділення коштів з державного бюджету на охорону ґрунтів, необхідно сконцентруватись на організаційно-господарчих та нормативно-правових заходах, які, не потребуючи великих капітальних витрат, можуть значною мірою попередити посилення ерозійних процесів та інших видів деградації ґрунтів. Найбільш дієвим з них в сучасних умовах і реальним заходом є оптимізація складу та співвідношення угідь. Шляхом реалізації збільшення долі середовищестабілізуючих видів угідь (лісонасадження, сіножаті, пасовища, вода, болота) при одночасному скороченні ріллі через вилучення з її складу деградованих, малопродуктивних, техногенно-забруднених і ерозійно-небезпечних земель.

Вилучення деградованих і малопродуктивних земель зі складу ріллі повинно: 1) бути передбаченим і стати обов'язковим у ході оформлення державних актів на право власності на землю; 2) фактично, а не формально застосовуватися наукове, матеріально-технічне, фінансове та правове забезпечення, а також пакет законодавчо-нормативних актів, для створення умов рівноправного розвитку цього заходу; 3) бути обов'язковим під час складання проєктів землеустрою сільськогосподарських підприємств. Шляхи вирішення запропонованих проблем гарантуються Конституцією України, де сказано, що держава є гарантом забезпечення екологічної безпеки і підтримки екологічної рівноваги в Україні. Правильне застосування та швидке вирішення цих питань сприятиме ефективному радикальному поліпшенню природокористування й охорони довкілля.

Таким чином, ефективність використання земельних угідь – це комплексний процес, що базується на результатах після аналізу багатьох чинників та показників, що супроводжують процес обробки землі. Для ефективного використання земельних угідь, з метою збереження навколишнього середовища необхідно, в першу чергу, звернути увагу на охорону земельних ресурсів сільськогосподарського призначення, їх відтворення та підвищення родючості. Для цього рекомендується впроваджувати маркетингову концепцію відновлення і збереження корисних властивостей земельних угідь різного цільового призначення і функціонування, з метою ефективного нагляду за навколишнім середовищем.

Список використаних джерел

1. Корабльова К. А. Ефективність використання земельних угідь у сільському господарстві України: теоретичні підходи / К. А. Корабльова, С. Ю. Хамініч // Ефективна економіка. – 2016. – № 5. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2016_5_57.

УДК 631.11.001

Лазарєва О. В.,
д-р екон. наук, професор (б. в. з.) кафедри,
Сірий-Козак А. К.,
студент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ВПЛИВ КОНСОЛІДАЦІЇ ЗЕМЕЛЬ НА ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

Реформування земельних відносин, зокрема трансформації у сфері землеустрою, призвели до еколого-економічних проблем, серед яких [1]: неефективна структура землекористувань, необроблюваність земель, недосконалість виділення земельних часток (паїв) у натурі, зниження ефективності великотоварного сільськогосподарського виробництва, невизначеність реальної вартості сільськогосподарських земель (здебільшого через дію мораторію), низький рівень орендної плати, дисбаланс між площами певних категорій земельних ресурсів, деградація і виснаження земель, водна та вітрова ерозія ґрунтів. Це далеко не всі економічні та екологічні проблеми у сфері використання та охорони земель, але вони переконують у необхідності розробки заходів чи ме-

ханізмів для їх вирішення та визначення концептуальних підходів до здійснення таких земельних перетворень.

Теоретико-методичне підґрунтя щодо висвітлення проблем впливу консолідації земель на створення сталого землекористування висвітлено у ряді наукових праць та досліджень відомих вітчизняних і зарубіжних вчених науковців, як І. Дегтярьова, В. Я. Месель-Веселяк, О. В. Піменова, В. Куйбіда, Ю. Кулаковський та багато інших. У роботах цих дослідників аналізуються питання теоретико-понятійних, методологічних, інституційних та функціональних особливостей інституту місцевого самоврядування в процесі управління земельними відносинами. Проте важливим є перегляд основних підходів до сукупності методів створення сталого землекористування за сучасних ринкових умов.

Концепція сталого розвитку землекористування ще донедавна сприймалася багатьма економістами з певною долею скептицизму, сьогодні ж у більшості країн вона вже втілена у моделях соціально-економічного розвитку. А сталий розвиток трактується комісією ООН з розвитку довкілля як узгоджений розвиток економічних і соціальних процесів та навколишнього середовища.

Методичне дослідження сталого розвитку включає виявлення його стратегічної мети і складових (критеріїв) на базі системного та міждисциплінарного підходів з використанням порівняльних даних, а також побудову індикаторів, які відображають стан розвитку в конкретний момент часу і його відповідність параметрам сталості.

Питання просторового впорядкування території є ключовим для організації сталого землекористування. За час проведення земельної реформи, яка триває в Україні з 1991 року, відбулася демонополізація державної власності на землю, проведена реорганізація сільськогосподарських підприємств. Суцільна парцеляція сільськогосподарських земель та їх розподіл серед колишніх працівників колективних сільськогосподарських підприємств не створили умов для сталого соціально-економічного розвитку аграрної сфери та розвитку різних форм ведення сільського господарства.

Парцеляцією земель розірвано єдині екологічні комплекси, юридично відокремлено сільськогосподарські угіддя від водних і лісових угідь, а також від інфраструктурних об'єктів. Наслідком парцеляції сільськогосподарського землеволодіння стає неспроможність власників компенсувати витрати, пов'язані із застосуванням сучасних агротехнологій, придбанням засобів хімізації, новітньої сільськогосподарської техніки тощо.

Найбільш оптимальним способом розв'язання проблем є запровадження гнучкого та ефективного державного регулювання обігу зе-

мель сільськогосподарського призначення [2], із одночасною мінімізацією його потенційно негативних суспільно-економічних наслідків через чітке законодавче визначення, соціального портрету майбутнього землевласника, соціально-демографічної структури майбутнього села, нової моделі місцевого бюджету, нової моделі обізнаності суспільства про стан земельних відносин та рух земельної власності.

Консолідація земель на сьогодні є тим розвитком та діяльністю, яка буде спрямованою на покращення та удосконалення земельних ділянок сільськогосподарського призначення та пов'язаної із ними іншої нерухомості, з метою підвищення їх вартості.

Економічну ефективність консолідації земель можливо визначати як співвідношення величини сукупного зростання вартості земельних ділянок, що консолідуються, до затрат на її проведення. Підвищення ефективності й буде основним у створенні сталого конкурентоспроможного землекористування.

Список використаних джерел

1. Месель-Веселяк В. Я. Оптимальні розміри сільськогосподарських формувань промислового типу в Україні / В. Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. – 2008. – № 3. С. 13–20.
2. Сохнич А. Ринок землі і економічна криза / А. Сохнич, С. Сохнич // Землепорядний вісник. – 2015. – № 2. – С. 13–15.

УДК 332.3

Мась А. Ю.,
старший викладач кафедри,
Яремчук Я. М.,
студент,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

РОЗВИТОК УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТІВ НА ПОЛЬОВИХ ПРАКТИКАХ З ГЕОДЕЗІЇ

Практика у навчанні – це елемент пізнавальної діяльності, в якій штучно імітується ситуація використання результатів праці в житті. Ми пропонуємо використовувати поняття «навчальне середовище» – конкретний простір Землі, який визначається певними пізнавальними можливостями. Об'єкти оточуючого світу стимулюють наочно-образне мислення, впливають на почуття.

У навчальних планах підготовки фахівців з геодезії на практичну підготовку відводиться різна кількість годин. Однак, останнім часом прослідковується негативна тенденція зменшення обсягу годин, відведених на навчальну практику, що викликає занепокоєння. У цьому контексті надзвичайно актуальною є проблема збереження обсягу навчальної практики з геодезії, встановлення її важливості та методичного забезпечення.

Під час виконання будь-якої зйомки викладачеві необхідно пояснити студентам про природні та антропогенні ландшафти, історію їх формування, про окремі компоненти природи, які мають вплив як на особливості окремих ділянок місцевості під час зйомки, так і на технологію самої зйомки.

Роботі з геодезичними інструментами повинно передувати взаємонавчання студентів у незвичних для них польових умовах з метою нагадати про призначення приладів, методику роботи з ними, технологію запису отриманих даних. Але тільки саме на лабораторно-практичних заняттях студенти оволодівають уміннями і навичками, тобто прийомами навчальної практичної роботи.

Топографічний блок навчальної практики є надзвичайно важливим, адже практичні вміння креслити плани ділянок місцевості необхідні при виконанні усіх інших блоків практики, тому навчальну практику з географії варто починати саме з топографічного блоку. У ході цієї частини практики студенти оволодівають методикою основних видів польових топографо-геодезичних робіт, знайомляться з будовою геодезичних приладів, прийомами польового картографування, виконують креслення планів та інших картографічних творів у чистовому варіанті.

Названий блок практики здійснюється на спеціальному топогеодезичному полігоні, який знаходиться у безпосередній близькості від корпусів університету. Умови полігону та забезпечення приладами дозволяють виконувати різноманітні планові, висотні та планово-висотні топографічні зйомки: будувати бусольні та теодолітні ходи, здійснювати різні види нівелювання, включаючи геометричне, виконувати мензульну, окомірну зйомки та інші різновиди польового картографування.

Методика ефективного формування умінь і навичок студентів має два основні етапи: попередня теоретична і практична підготовка студентів, яка забезпечує певний запас знань і вмінь, та організація творчої діяльності студентів та її активізація у процесі самостійної роботи. До методів і прийомів стимулювання розвитку знань і практичних умінь студентів відносяться пізнавальні ігри, дискусії.

Топографія та геодезія розвивається в тісному зв'язку з картографією, фізикою, математикою, науками про природу та суспільство, географією, геологією, ґрунтознавством. Для засвоєння програми навчальної практики та набуття вмінь та навичок робіт з виконання знімальних та створення топографічних планів, з орієнтування на місцевості студенти повинні володіти базовими знаннями з топографії, географії, математики, фізики.

У процесі формування практичних умінь студентів виділяється декілька етапів [1, с. 154–155]: а) показ значення умінь і постановка мети оволодіння умінь; б) осмислення послідовності виконання дій; в) показ викладачем зразка виконання дій, попередження про можливі помилки під час використання умінь; г) повторення практичних дій викладача; д) самостійне використання умінь, його перенесення на новий матеріал і використання для рішення нової навчальної задачі.

Складання планів дає можливість студентам на практиці пройти декілька етапів геодезичних і картографічних робіт: збір та аналіз вихідних матеріалів, обробка даних у вигляді відомостей, розробка тематичного змісту планів, безпосереднє його оформлення та робота з виготовленим планом. План або карта використовують штучну мову для опису навколишнього світу. Тому зіткнення студента з новим завданням, перетворення символів карти у відчутні образи примушує його подолати розрив між рівнем наявних знань та вимогами завдання. Під час роботи з картами виявляється своєрідна ієрархія мислення. Спочатку це просте сприйняття символів, потім – аперцепція, тобто адекватне сприйняття її змісту і виявлення особливостей місцевості. Оцінка або порівняння кількісних даних, їхня словесна інтерпретація, пошук «прихованої» інформації сприяють розумінню реальної дійсності. Така діяльність сприяє розвитку в студентах творчого підходу до створення геодезично-картографічних творів.

Навчальна практика з геодезії є невід'ємною складовою підготовки висококваліфікованого геодезиста. Це одна з форм організації навчання, яка дає можливість студентам закріпити свої теоретичні знання в польових умовах, розширює світогляд та пізнавальні здібності, викликає зацікавленість геодезією та підвищує результативність навчання.

Список використаних джерел

1. Шахіна І. Ю. Організація контролю якості знань студентів із використанням електронного тестування / І. Ю. Шахіна, О. І. Ільїна // Фізико-математична освіта. – 2016. – Вип. 4. – С. 152–157. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/fmo_2016_4_34.
УДК 332.1

Перович Л. М.,
д-р техн. наук, професор кафедри,
Склярєнко В. Г.,
студентка,
ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

У сучасних умовах переходу до ринкової економіки, трансформації земельних відносин гостро постає питання щодо поліпшення управління земельними ресурсами. Недосконалість управління земельними ресурсами, відсутність науково обґрунтованих проєктів землеустрою, недостатність високопрофесійних менеджерів на всіх рівнях ієрархії призводять до того, що землі використовуються нерационально, неефективно, що впливає на результат оптимального еколого-економічного, сталого землекористування.

Теоретико-методичне підґрунтя щодо висвітлення проблем ролі управління земельних органів висвітлено у ряді наукових праць і досліджень відомих вітчизняних та зарубіжних вчених науковців, таких як І. Дегтярьова, Я. Журавель, В. Кравченко, В. Куйбіда, Ю. Кулаковський, О. Петраковська, Л. Савенко, І. Охоцький, О. Охрій, Г. Чапала та багато інших. У роботах цих дослідників аналізуються питання теоретико-понятійних, методологічних, інституційних та функціональних особливостей інституту місцевого самоврядування в процесі управління земельними відносинами. Проте важливим є перегляд основних підходів до сукупності методів управління земельними відносинами в системі органів місцевого самоврядування за сучасних ринкових умов.

Дослідження основних причин незадовільного управління земельними ресурсами свідчить, що підвищення ефективності цього процесу залежить насамперед від зміцнення матеріально-технічної бази державних органів з питань земельних ресурсів та забезпечення чіткого розмежування повноважень органів державної влади і органів місцевого самоврядування у сфері управління земельними ресурсами. Отже, удосконалення потребують Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» та Закон України «Про місцеві державні адміністрації».

Цінність земель населених пунктів полягає в їх здатності давати додатковий прибуток, що виникає в населених пунктах, перш за все, завдяки зручності місця розташування відносно ринків ресурсів і збуту та інфраструктурному облаштуванню території. За можливість отримання цього доходу власне й справляється плата за землю. Вона має

відповідати грошовій сумі, яка, якщо її покласти в банк, дасть у вигляді відсотків з внеску прибуток такого ж розміру, що й продуктивність праці робітників унаслідок зниження навантаження.

Важливою проблемою також є те, що розподіл та перерозподіл землі в різних галузях народного господарства здійснювався переважно без окресленого еколого-економічного та соціального обґрунтування. Саме це обумовлює пошук шляхів удосконалення земельних відносин в Україні, підґрунтям яких є форма власності на землю, створення багатоукладної економіки, що сприятиме вирішенню проблеми ефективного землекористування.

У методологічному розумінні основними напрямками формування земельних відносин у населених пунктах можна визначити [1, с. 37–38]: 1) узгодженість між приватними, громадськими та державними інтересами; 2) відкритість дій з управління використанням землі та їх розподілом; 3) гарантія прав на земельну ділянку; 4) достовірність обмежень прав щодо використання земельних ділянок; 5) стабільність типів використання землі; 6) можливість визначення найдоцільнішого використання землі власником або користувачем земельної ділянки.

Таким чином, нові земельні відносини в населених пунктах мають ґрунтуватися на визнанні за суспільством, в особі загальнодержавних або місцевих органів влади, права контролювати землевласників щодо характеру використання належних їм земельних ділянок, можливих змін цього використання та гарантуванні землевласникам прав, установлених законами.

Необхідною умовою вдосконалення управління земельними ресурсами в сучасних умовах є правильний вибір форм господарювання на місцевому рівні, у процесі чого буде забезпечено раціональне використання земель, розв'язання екологічних проблем, надходження коштів до місцевого бюджету і, що важливо, – створення робочих місць для селян.

Значні територіальні відмінності у структурі земельного фонду і природних умов вимагають диференційованого підходу до його управління. Важливими факторами, які зумовлюють регіональну структуру землекористування, є специфіка природної основи ведення господарської діяльності, особливо в аграрному секторі економіки, розселення населення й урбанізація, рівень соціально-економічного розвитку, історичних традицій, економіко-географічного положення. Відповідно до цього повинна вибудовуватися складна система механізмів державного управління, що має певну структуру, методи, важелі впливу, нормативне й інформаційне забезпечення.

Проблеми удосконалення державного управління земельними відносинами безпосередньо стосуються безпеки держави. Державні органи влади повинні створити умови та активно сприяти процесу формування соціально та екологічно орієнтованих регіональних моделей землекористування. Саме у поєднанні економічного, організаційного, мотиваційного, політичного, правового механізмів слід вбачати вихід із нинішньої складної ситуації у цій сфері.

З огляду на економічні процеси, які характеризуються стрімким переходом до ринкових механізмів господарювання в Україні, гостро порушуються специфічні питання щодо формування сучасних земельних відносин, від яких суттєво залежать характер розвитку та ефективність функціонування економіки і соціальної сфери регіонів.

Список використаних джерел

1. Солярчук Ю. Роль управління земельних органів в удосконаленні земельних відносин / Ю. Солярчук // Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія : Економіка АПК. – 2015. – № 22 (2). – С. 36–40. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnau_econ_2015_22%282%29__9.

УДК 631.1

*Стерлев Д. В.,
викладач кафедри,
Завгородня Н. А.,
студентка,*

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ГІС-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИМИ ВИРОБНИЧИМИ СИСТЕМАМИ

Головною метою землеустрою є організація раціонального використання та охорони земель, створення сприятливого екологічного середовища, поліпшення природних ландшафтів і реалізація земельного законодавства.

Сучасний розвиток сільськогосподарського виробництва вимагає впровадження сучасних технологій збору та обробки інформації, необхідної для вирішення виробничих і управлінських завдань. Багато з цих завдань можна вирішувати за допомогою наданих технологією географічних інформаційних систем (ГІС) інструментальних засобів і підходів до отримання, обробки, аналізу і відображенню даних. За

допомогою розроблених сучасних програмних комплексів, які включають цифрові плани і карти, бази даних по земельних ресурсах і програмні засоби для їх обробки для сільськогосподарських організацій створюються і інтегруються в єдину автоматизовану систему управління виробництвом дотримання екологічних вимог та організації раціонального використання земель.

На сьогодні застосовується автоматизована обробка даних, ефективність якої полягає у підвищенні продуктивності праці, що забезпечує більш швидке виконання завдань, виключає дублювання інформації. Автоматизована система обробки інформації включає наявність програмного комплексу з обробки матеріалів польових вимірювань, засоби автоматизованого введення даних та графічної інформації, програми для обробки графіки та автоматизованого креслення, пристрої виведення графічної і текстової інформації.

Актуальність полягає в тому, що застосування і широке впровадження новітнього геодезичного обладнання та ГІС-технологій забезпечує більшу точність та якість землевпорядних робіт, а також забезпечує ведення різноманітних автоматизованих баз даних, що в свою чергу підвищує точність картографічного матеріалу, та дає пояснення різноманітних питань с землевпорядкуванні.

Питанням використання ГІС-технологій в управлінні сільськогосподарським виробництвом присвячено багато наукових праць вітчизняних вчених, зокрема О. Ф. Балацького, В. А. Барановського, Л. Г. Мельника.

Серед пануючих поглядів на роль ГІС в управлінні аграрним сектором існують відмінності, що стосуються наявності у їхньому складі специфічних методів аналізу просторових даних, які в сукупності із засобами введення, збереження, маніпулювання і представлення просторово-координованої інформації і складають основу технології географічних інформаційних систем, чи ГІС-технології. Саме наявність специфічних методів аналізу з використанням як просторових, так і непросторових атрибутів і визначає головну відмінність ГІС-технології від технологій, наприклад, автоматизованого картографування чи систем автоматизованого проектування (САПР/CAD). Ця загальна риса геоінформаційних систем так чи інакше зустрічається у всіх визначеннях ГІС.

Особливістю ГІС-технологій є можливість об'єднання, обробки та аналізу за географічною ознакою різномірної інформації та баз даних аграрних підприємств, тому ГІС розглядаються з різних позицій [1, с. 9–10]:

- системи підтримки прийняття управлінських рішень – ГІС забезпечують прийняття рішень з раціонального управління просторовими об'єктами господарювання. ГІС систематизує сучасні технології

просторового аналізу (ГІС-аналіз) даних, що забезпечує процес пошуку просторових закономірностей, перетворення і синтез даних для завдань управління;

- автоматизовані інформаційні системи – ГІС об'єднують технології існуючих інформаційних систем: автоматизованих систем наукових досліджень (АСНД), систем автоматизованого проектування (САПР), автоматизованих довідково-інформаційних систем (АДІС) тощо;

- геосистеми – включають технології географічних інформаційних систем (ГІС), систем картографічної інформації (СКІ), автоматизованих фотограмметричних (АФС), автоматизованих кадастрових систем (АКС) тощо;

- системи управління базами даних – ГІС використовують широкий набір даних, що об'єднують в собі бази даних цифрової інформації та графічні бази даних діяльності аграрного підприємства;

- системи моделювання – ГІС використовують максимальну кількість методів і процесів моделювання;

- системи отримання проектних рішень – ГІС використовують методи автоматизованого проектування і вирішують ряд спеціалізованих проектних завдань;

- системи подання інформації – ГІС є розвитком автоматизованих систем документообігу (АСДО).

Одна з основних функцій ГІС – це створення і використання електронних карт, атласів та інших картографічних продуктів. Важливо, що в рамках ГІС досліджується не тільки географічна інформація, а й всі процеси та явища на земній поверхні, в економіці та суспільстві.

Перевагами використання сучасного геодезичного обладнання та ГІС-технологій є можливість сумісного накопичення і використання графічних та семантичних даних, перехресний доступ до інформації різного виду; підтримка тематичних даних та їхня інтеграція за просторовим аспектом у проектних, дослідницьких та ін. організаціях (у т.ч. даних дистанційного зондування, геофізичних досліджень, моніторингових досліджень та ін.); можливість просторового аналізу даних, моделювання і відображення результатів на електронній карті у найбільш зручному вигляді.

Сучасна повнофункціональна ГІС – це багатофункціональна інформаційна система, призначена для збору, обробки, моделювання та аналізу просторових даних, їх відображення та використання при вирішенні розрахункових завдань, підготовці та прийнятті рішень. Основне призначення повнофункціональної ГІС полягає у формуванні знань про Землю, окремі території, місцевість, а також своєчасному доведенні необхідних і достатніх просторових даних до користувачів з

метою досягнення найбільшої ефективності прийнятих ними управлінських рішень. Повнофункціональна ГІС повинна забезпечувати двосторонній зв'язок між картографічними об'єктами і записами табличної бази даних з управлінням візуалізацією об'єктів для реалізації найбільш прийнятної альтернативи управлінського рішення. Це досягається за рахунок створення базової платформи програмного забезпечення, яка підтримує різні типи наборів і в географічних даних, розвинуті інструментальні засоби управління даними, їхнього редагування, аналізу і візуалізації.

Список використаних джерел

1. Берлянт А. М. К концепции развития ГИС в России / А. М. Берлянт, Е. А. Жалковский // Картографирование телекоммуникационных сетей России – ГИСобозрение. – 2005. – С. 7–11.

УДК 631.1

Стерлев Д. В.,
викладач кафедри,
Толоверко Я. О.,
студентка,

ЧНУ ім. Петра Могили, м. Миколаїв

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАЛУЧЕННЯ ГІС У ПРОЦЕС ОЦІНЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Оцінка земель належить до одного з найактуальніших завдань у здійсненні земельної та економічної реформ в Україні. Воно виступає інтегральною характеристикою кількісних, якісних, економічних, правових, регіональних та інших показників земельних ділянок і є підґрунтям єдиного механізму оподаткування земель та стягнення інших платежів у процесі цивільного обігу земельних ділянок.

Відсутність належної уваги, фінансування та відповідних методологічних процедур використання геоінформаційних систем призвело до того, що стан крупномасштабних матеріалів є вкрай незадовільним, а їх актуалізація на загальнодержавному рівні практично не проводилась. Тому проблема оновлення та інтеграції векторних та растрових даних на сьогоднішній день постає в Україні надзвичайно гостро.

Відповідно до чинної нормативно-правової бази грошова оцінка земель передбачає використання, обробку та аналіз великих масивів просторових даних. Це зумовлює ефективність застосування для оцінки земель ГІС-технологій, що призначені саме для обробки й аналізу

просторових даних. Для успішного вирішення цих задач необхідне програмне забезпечення, що дозволяє на основі ГІС створити єдине інформаційне середовище, що включає в себе як стандартні функції ГІС, так і технологічні, пов'язані із сучасними методами отримання даних (GPS) та їх представлення (клієнт-серверні та інтернет-технології). Крім того, світовий досвід показує, що сучасні ГІС-технології незамінні у створенні та веденні системи державного земельного кадастру.

За своїм змістом грошову оцінку земель можна віднести до задач геоінформаційного (просторового) аналізу, оскільки її виконання потребує врахування впливу множини факторів регіонального, зонального та локального місця розташування земельних ділянок на території населеного пункту, які мають просторову прив'язку та просторові відношення.

Залучення ГІС у процес оцінювання земельних ресурсів має низку наступних переваг, які істотно підвищують якість грошової оцінки [1]:

- зниження проектних робіт;
- підвищення якості проектних рішень;
- річного економічного ефекту;
- розрахункового коефіцієнту загальної економічної ефективності;
- терміну окупності;
- чисельності умовно вивільнених проєктувальників;
- підвищення продуктивності праці проєктувальника;
- відносного скорочення термінів виконання проектних робіт;
- рівня автоматизації проектних робіт.

Перевагою ГІС є те, що під час створення планово-картографічних матеріалів значно підвищується точність креслень, швидкість. Головне в тім, що електронні картографічні матеріали можна використовувати необхідну кількість разів, розмножувати як повне креслення, так і фрагменти, проводити накладення одних креслень на інші. Цю задачу виконують всі вищезгадані ГІС.

Разом з тим, аналіз стану застосування комп'ютерних і, зокрема, геоінформаційних технологій для грошової оцінки земель в Україні показує, що значна кількість організацій ще виконує проєкти грошової оцінки за традиційною технологією, користуючись комп'ютерами тільки для проведення окремих розрахунків та оформлення технічної документації. Це зумовлено багатьма факторами, в тому числі відсутністю необхідної програмно-технічної бази в організаціях, які розробляють проєкти грошової оцінки земель населених пунктів, та недостатнім рівнем геоінформаційної освіти.

За підрахунками застосування ГІС в проєктах грошової оцінки території прискорює роботу у 3 рази, при цьому кількість необхідних

працівників скорочується в 3–4 рази, що призводить до істотного зде-
шевлення проєктних робіт. Окрім того, проєкт виходить багатофункці-
ональним, оскільки електронна карта, що створюється в результаті
розробки ГІС, може багаторазово використовуватися в інших про-
єктах.

Проаналізовані програмні засоби ГІС дають можливість швидко та
ефективно вирішувати землевпорядні завдання, аналізувати поточний
стан землекористування, виявляти раніше допущені недоліки та помил-
ки, формувати масиви відомостей про земельні ділянки та права на
них. Варто відмітити, що до аналізу потрапили тільки ті програми та
комплекси, які застосовують в більшості проєктних організацій з ви-
конання землевпорядних робіт.

Список використаних джерел

1. Лященко А. А., Сотніков В. В. Урахування екологічних факто-
рів для грошової оцінки земель населених пунктів // Інформ. бюлетень
«Народ і влада», Асоціація міст України. – 1996. – № 8. – С. 48–50.

ЗМІСТ

Підсекція:

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

<i>Лазарева О. В.</i> Показники якості землі як індикатор розвитку землекористування.....	1
<i>Мась А. Ю.</i> Роль землеустрою у системі ринкового землекористування	4
<i>Лазарева О. В., Бірюкова О. О.</i> Інноваційний підхід до стратегічного планування сільськогосподарського землекористування	7
<i>Смирнова С. М., Ткаченко О. С.</i> Розвиток конкурентоспроможності сільськогосподарського землекористування.....	9
<i>Смирнова С. М., Тугушев О. С.</i> Наукові аспекти управління рекреаційними територіями.....	11
<i>Лазарева О. В., Юзик В. А.</i> Сучасний стан використання земельних ресурсів в сільськогосподарських підприємствах.....	14
<i>Лазарева О. В., Дробот А. Г.</i> Землеустрій як інструмент організації та розвитку екологічної мережі України	17
<i>Смирнова С. М., Коваль А. О.</i> Шляхи відтворення природно- ресурсного потенціалу природно-заповідного фонду	19
<i>Смирнова С. М., Яковенко К. С.</i> Інституційне забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору економіки	21
<i>Перович Л. М., Присяжна Ю. С.</i> Реформування механізмів державного управління земельними відносинами.....	23
<i>Клим С. А., Заворотько В. А.</i> Перспективи розвитку збалансованого сільськогосподарського землекористування	25
<i>Клим С. А., Куренкова А. Г.</i> Теоретичні основи економічної ефективності використання земель в контексті земельних відносин	28

Лазарева О. В., Сірий-Козак А. К. Вплив консолідації земель на формування сталого землекористування	30
Мась А. Ю., Яремчук Я. М. Розвиток умінь і навичок студентів на польових практиках з геодезії	32
Перович Л. М., Скляренко В. Г. Державне управління у сфері земельних відносин	35
Стерлев Д. В., Завгородня Н. А. ГІС-технології як інструмент управління аграрними виробничими системами	37
Стерлев Д. В., Толоверко Я. О. Актуальні питання залучення ГІС у процес оцінювання земельних ресурсів	40

Редактор *А. Бурмус*.
Технічний редактор, комп'ютерна верстка *Д. Кардаш*.
Друк *С. Волинець*. Фальцювальні-палітурні роботи *О. Мішалкіна*.

Підп. до друку 06.11.2020.
Формат $60 \times 84^{1/16}$. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 2,55. Обл.-вид. арк. 2,39.
Тираж 17 пр. Зам. № 6163.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50–03–32, 8 (0512) 76–55–81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2018.

